

Catka w Pikselach

CAKA

PIKSELACH

spis treści

zamiast wstępu.....	4
projekt.....	6
scenariusze lekcji.....	9
teksty piosenek.....	29
biogramy kobiet.....	45
źródła internetowe.....	55

Redakcja
Lena Rogowska

Skład i grafika
David Sypniewski

Ilustracje
Joanna Tomiak

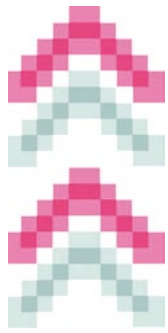
Wydawca
Stowarzyszenie Praktyków Kultury
www.praktycy.org
kontakt@praktycy.org

copyright © Stowarzyszenie Praktyków Kultury
Warszawa 2011

ISBN: 978-83-932365-3-4

Projekt *Cała w Pikselach* realizowany jest przez Stowarzyszenie Praktyków Kultury w ramach programu Akademia Orange współfinansowany z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz ze środków m.st. Warszawy

Lena Rogowska

ZAMIĄST WSTĘPU

Kiedyś, mały chłopiec w szkole, gdzie prowadziłam zajęcia antydyskryminacyjne powiedział mi, że moje zajęcia są bez sensu, bo wszyscy wiedzą, że dziewczyny są głupsze od chłopców, bo w historii wszyscy wynalazcy to mężczyźni. Zanim zdążyłam mu wytłumaczyć, że kobietom aż do XX wieku nie pozwalano studiować, a wysiłki socjalizacyjne szły w kierunku zrobienia z nich matek i żon – zobaczyłam twarze dziewczynek. Wyrażał się na nich strach, zażenowanie, smutek. Zdałam sobie sprawę, że cała klasa w gruncie rzeczy zgadza się z wypowiedzią chłopca.

Był to jeden z wielu powodów, dla których postanowiłam zrobić projekt Cała w pikselach. W tym projekcie zajęliśmy się kobietami, których historii nie ma w podręcznikach, a jeśli są, to pokazane w sposób stereotypowy i często przekłamany. Pisaliśmy o nich piosenki i robiliśmy grę internetową. Warsztaty prowadziliśmy równocześnie w zakładzie poprawczym i warszawskich gimnazjach.

Na początku pewne rzeczy musiałam tłumaczyć na bardzo podstawowym poziomie. Dziewczyny w zakładzie pytały mnie dlaczego zajmujemy się tylko kobietami. I zgadywały:

– Acha, to chodzi o to, że kobiety są lepsze?

Nie, nie chodzi o to, kto jest lepszy, a kto jest gorszy, tylko o to, że ucząc się historii w szkole ma się wrażenie, że tworzyli ją tylko mężczyźni, a przecież to nie jest prawda. Chodzi też o to, że jest dużo mechanizmów, które utrudniały kobietom zapisanie się w historii. Warto poznać te mechanizmy. Wtedy można na przykład zrozumieć, dlaczego wśród odkrywców jest tak mało kobiet.

Nawojka, Wanda Gertz, Maria Curie-Skłodowska, sufrażystki. Były to imiona i nazwy często słyszane po raz pierwszy. Powoli, wspólnie nadawałyśmy im znaczenie.

W gimnazjum warsztaty były otwarte zarówno dla dziewcząt, jak i dla chłopców. Pamiętam taką sytuację – pracowaliśmy nad biografią Marii Curie-Skłodowskiej. *Jestem chemiczką, fizyczką, maniaczką, zaklinaczką...* – zaproponowała jedna z grup dziewcząt.

Podeszłam do grupy chłopców, którym pisanie nie szło. Zaczęłam podsuwać im różne pomysły. Słuchali mnie w skupieniu. Próbowali coś napisać, ale nic nie wychodziło. W pewnym momencie poczułam się dziwnie, nie na miejscu, poczułam zażenowanie. Żeby napisać dobrą piosenkę o kimś, trzeba umieć się utożsamić z tą osobą. Mówić jej ustami: *Jestem chemiczką, fizyczką, maniaczką, zaklinaczką...*

Dziewczynki potrafią się utożsamić z tym co męskie – to co męskie, często prezentowane jest jako to, co uniwersalne. Chłopców nie uczy się wchodzenia w skórę kobiecych bohaterek.

Chłopcy nie potrafili spełnić zadanego przez mnie zadania. A ja czułam się dziwnie, próbując ich do tego namówić, chociaż przecież sama od dzieciństwa utożsamiałam się z męskimi bohaterami – Tomkiem Sawyerem, tarzanem, królami polskimi, panem Tadeuszem. Pisałam o nich wypracowania. Uczylałam się mówić ich ustami. A teraz ja – feministka – czułam się niezręcznie. Jakby nie było języka, żeby opowiedzieć coś tak prostego, jak historia pewnej kobiety.

Na szczęście czym dłużej pracowaliśmy nad historiami tym poczucie zażenowania i niezręczności było mniejsze. Podczas finałowego koncertu jeden chłopiec zaśpiewał o Wandzie Gertz. Z przekonaniem, rytmicznie ruszając się na scenie. Było widać, że czuje się swobodnie, pewnie, że mu to pasuje.

P R O J E K T

W szkołach historia przedstawiana jest z punktu widzenia mężczyzn i z perspektywy militarnej. Pomijana jest ważna i obszerna część dziejów – działania oddolne, emancypacja, walka o prawa, pomoc potrzebującym. A przecież ta część historii jest również naszym dziedzictwem i możemy z niej być dumni. Raport z 2007r. Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju zarzucił polskim programom nauczania upowszechnianie stereotypów, pomijanie kobiet i ich dokonań oraz „brak rzetelnych informacji o ruchach emancypacyjnych”. *Cała w pikselach* to zabawa w herstorię. Odkopujemy zapomniane postaci i piszemy o nich piosenki, Oglądamy świat z perspektywy kobiet, które żyły przed wiekami, szukamy herstorycznych przyjaciółek i idolek.

Naszymi narzędziami są media bliskie młodzieży – gry komputerowe i muzyka hiphopowa. Tworzymy materiały dydaktyczne czerpiące z nowych trendów estetycznych. Uczymy poprzez doświadczenie i włączenie emocji – dzięki czemu zwiększamy zaangażowanie odbiorców.

Osią projektu jest tworzenie internetowej gry edukacyjnej oraz piosenek hiphopowych opowiadających o ważnych postaciach z przeszłości – kobietach, których losy są słabo znane i rzadko występują w podręcznikach do historii.

Praca w projekcie miała charakter warsztatowy – pod opieką animatorek/ów i artystek/ów młodzież uczestniczyła w procesie tworzenia na każdym jego etapie. Te etapy to między innymi:

- badania historyczne,
- stworzenie scenariusza gry,
- praca nad warstwą wizualną gry,
- stworzenie hip-hopowych piosenek o każdej z postaci,
- stworzenie podkładu dźwiękowo/muzycznego do gry.

Projekt adresowany był do dwóch grup młodzieży:

- z Zakładu Poprawczego dla dziewcząt w Falenicy,
- z wybranych gimnazjów warszawskich - Gimnazjum nr 16 im. Obrońców Barykady Września 1939 roku, oraz 58 Gimnazjum im. Władysława IV.

Zajęcia były dostosowane poziomem trudności do możliwości i kompetencji uczestników. Dbaliśmy o to, żeby obie grupy mogły uczyć się od siebie. Grupa z zakładu była bardziej odpowiedzialna za warstwę muzyczno-dźwiękową (dziewczyny brały udział w naszych poprzednich projektach muzycznych), grupa z liceum za warstwę treściową i wizualną.

Powstałe materiały (piosenki, wizualizacje, fragmenty gry itd.) zostały wykorzystane do stworzenia multimedialnego i interaktywnego spektaklu, który został zaprezentowany podczas finału projektu i premiery gry internetowej.

Zamieszczone w publikacji scenariusze zajęć są efektem działań, jakie podejmowaliśmy w projekcie. Pokazują możliwe sposoby wykorzystania wypracowanych materiałów, oraz metody, dzięki którym materiały te powstały. Trzeba pamiętać, że duża część materiałów została stworzona przez młodzież – dzięki temu odzwierciedla punkt widzenia młodego człowieka i mówi językiem bliskim młodzieży. Dlatego Maria Curie-Skłodowska to MC Skłodowska, a Wanda Gertz „jara się” wojną. Celem scenariuszy jest zainspirowanie animatorek/rów oraz nauczycielek/i do podejmowania własnych poszukiwań herstorycznych.

SCENARIUSZE
LEKCJI

Lena Rogowska

Warsztat przeznaczony jest do pracy z młodzieżą gimnazjalną i licealną. Jego celem jest zapoznanie uczniów i uczennic z perspektywą herstoryczną.

Cele

Uczennica/uczeń:

- poznaje termin „herstoria”;
- poznaje ciekawe sylwetki bohaterek historycznych;
- pogłębia świadomość historyczną i genderową.

Środki dydaktyczne

komputer, projektor, głośniki, film edukacyjny MC Skłodowska¹, piosenki z płyty Cała w pikselach², flipchart/tablica, post-ity/kolorowe kartki A4

Proponowany przebieg zajęć

1) Postaci historyczne

Poproś grupę o wymienienie jak największej ilości postaci historycznych. Wszystkie pojawiające się nazwiska zapisz na tablicy/flipcharcie. Po kilku minutach wymieniania przyjrzyjcie się wynikom. Zazwyczaj na tablicy nie pojawia się nazwisko żadnej kobiety.

Zadaj grupie pytanie: **Co wymienione postaci mają ze sobą wspólnego?**

– Zazwyczaj dopiero po kilku minutach uczniowie i uczennice zauważają, że na tablicy nie ma kobiet.

Zadaj pytanie: **Dlaczego nie wymieniliście kobiet?**

¹ Dostępny na załączonej płycie oraz na http://praktycy.org/cala/curie_film.swf

² Dostępne na załączonej płycie oraz na <http://praktycy.org/cala>

2) Obszary

Zapytaj o to, **czym zajmowali się wymienieni mężczyźni? Dzięki czemu zapisał się w historii?**

Zapisz na tablicy obszary, do których można przypisać działalność wymienionych postaci:

- POLITYKA
- WOJSKO
- NAUKA/KULTURA
- RELIGIA

Czy kobiety miały szansę działać w wymienionych obszarach?

Prześledźcie losy wyobrażonej kobiety z XII, XV, XVII wieku, która chciałaby działać w danym obszarze. Zadbaj o to, by uczniowie mogli sobie wyobrazić tę postać i koleje jej losu. Zwracaj uwagę na konsekwencje, jakie groziły kobietom za niepodporządkowanie się regułom społecznym (wyśmianie, wykluczenie, szpital psychiatryczny, stos). Możesz przytoczyć przykłady kobiet, które próbowały się wyłamać z porządku społecznego i mimo wszystko iść na studia (Nawojka), iść do wojska (Wanda Gertz), tworzyć (Fanny Mendelssohn). Zwróć uwagę na wydające się dziś dziwnymi zakazy i ograniczenia praw np.: zakaz śpiewania w kościele (wydawany na synodach i przez papieży od V w.), brak prawa posiadania majątku, zakaz oddawania głosu w wyborach (Susan B. Anthony została aresztowana w 1869 za „nielegalne oddanie głosu”), zakaz noszenia spodni (we Francji po Rewolucji Francuskiej).

3) Herstoria

Podziel uczniów i uczennice na czteroosobowe grupy. Napisz na tablicy/flipcharcie dużymi literami słowo „herstoria”. Rozdaj grupom kolorowe kartki A4 i poproś o definicję herstorii lub zapisanie skojarzeń z tym pojęciem. Gotowe odpowiedzi umieśćcie na tablicy. Bazując na wypracowanych odpowiedziach stwórzcie jak najpełniejszą definicję herstorii.

4) Podsumowanie

Pokaż krótki film edukacyjny MC Skłodowska. Po filmie zapytaj grupę o wrażenia. **Czy coś ich zaskoczyło? Czy dowiedzieli się czegoś nowego? Czy perspektywa herstoryczna pomaga zwrócić uwagę na rzeczy, których inaczej nie dostrzegamy?**

KOBIETY, KTÓRYCH NIE MA W WIKIPEDII

*Wchodzę na neta, wpisuję Żabińska
a to są wredne, podłe ludziska
nie ma jej w Wikipedii, nie ma w podręcznikach
nikt o niej nie słyszał*

Ewelina Kozłowska, *Żabińska*

Warsztat przeznaczony jest do pracy z młodzieżą licealną. Jego celem jest stworzenie w Wikipedii biogramów ważnych kobiecych postaci historycznych.

Cele

Uczennica/uczeń:

- nabywa umiejętności tworzenia haseł w Wikipedii;
- poznaje ciekawe sylwetki bohaterek historycznych;
- pogłębia świadomość historyczną i genderową.

Środki dydaktyczne

komputery z dostępem do internetu, materiały źródłowe

Proponowany przebieg zajęć

1) Bohater/bohaterka

Podziel klasę na kilka, 4-osobowych grup. Część grup wpisuje w wyszukiwarce internetowej hasło „bohater”, druga część „bohaterka”. Porównajcie wyniki. [W dniu powstania scenariusza na kilka pierwszych wyników hasła „bohater” pojawiło się: na pierwszym miejscu strona Wikipedii tłumacząca kim jest bohater i wymieniająca przykładowych bohaterów (sami mężczyźni). Kolejne wyniki uzyskały: Wikisłownik (wolny wielojęzyczny słownik), Wikicytaty przedstawiające złote myśli dotyczące bohaterów, wiadomość

dotycząca jakiegoś bohatera sportowego, bohater jako postać japońskiej animy, artykuły z Gazety Wyborczej i Faktu.

Natomiast hasło „bohaterka” wygenerowało: informacje o bohaterce filmu porno oraz 4 serwisy plotkarskie, których bohaterki właśnie schudły, zakochały się i grają w nowym serialu. Pojawia się również wynik literacki: Jagna – młodopolska bohaterka, oraz Wikisłownik tłumaczący, że bohaterka to forma żeńska od bohater – kobieta odważna.]

Skąd mogą wynikać te różnice?

2) Wikipedia

Przygotuj fragmenty materiałów źródłowych przedstawiających kobiety, których nie ma w Wikipedii. [Warto znaleźć kobiety, które działały lokalnie, w regionie, w którym znajduje się szkoła].

Daj uczennicom i uczniom czas na zapoznanie się ze źródłami. Następnie, w zespołach 4-osobowych zachęć uczennice i uczniów do stworzenia propozycji haseł w Wikipedii.

Kiedy hasła będą gotowe zapoznaj uczennice i uczniów z podstawowymi zasadami tworzenia haseł w Wikipedii. Następnie stwórzcie nowe hasła.

3) Podsumowanie

Zapytaj młodzież o wrażenia z warsztatu. **Czego się dowiedzieli o historii?**

WYLICZANKA

Poniższa propozycja zabawy integrującej grupę przeznaczona jest do realizacji z dziećmi od lat 12. Jej celem jest stworzenie wspólnej piosenki, która może być wykorzystana w dalszej pracy twórczej.

Cele

Uczennica/uczeń:

- nabywa umiejętności twórczego przekształcania nabytych informacji;
- realizuje sylabami proste rymy i wzory rytmiczne.

Środki dydaktyczne

odtwarzacz CD, małe karteczki, pisaki, materiały źródłowe

Proponowany przebieg zajęć

1) Rozgrzewka

Włącz rytmiczną muzykę, najlepiej podkład hiphopowy o tempie w przedziale 90 – 110 bpm (uderzeń na minutę). Poproś, by grupa ustawiła się w kole. Wszyscy razem, rytmicznie, liczcie do czterech. [Celem wspólnego liczenia jest oswojenie i wczucie się w tempo muzyki.] Liczcie aż do momentu, kiedy będziesz miał/-a poczucie, że dzieci czują się bezpiecznie w rytmie. Jeśli wśród uczestniczek i uczestników obecne są osoby obcojęzyczne – liczcie również w ich języku. Można również liczyć w innych językach, które są znane grupie.

Kiedy już wszyscy oswoją się z liczeniem, zaproponuj, aby każda osoba uczestnicząca w zabawie po kolei policzyła do czterech.

2) Zadanie

Zaproponuj dzieciom, aby dobrały się w pary. Każda z par dostaje krótką notkę biograficzną dotyczącą wybranej kobiecej bohaterki historycznej. Zadaniem każdej z par jest ułożenie kilku wersów wyliczanki. Pierwszy wers jest wspólny dla wszystkich: raz, dwa, trzy, cztery.

Powiedz, że na napisanie i nauczenie się wersów mają ok. 10 minut. Zadbaj, żeby podczas pracy muzyka była słyszalna, inspirowała i pomagała utrzymać w rytmie powstające wersy.

Po upływie wyznaczonego czasu grupa wraca do koła, żeby zaśpiewać przygotowane fragmenty. Po prezentacji para wyznacza kolejną. Zadbaj, żeby nie było zbyt długich przerw pomiędzy prezentacjami.

Po wszystkich prezentacjach ustalcie kolejność fraz, wprowadź elementy wspólne, np. wszyscy na początku nowej frazy liczą do czterech. Powtórz wyliczankę kilka razy.

Fragment przykładowej wyliczanki powstałej na warsztatach:

*Raz, dwa, trzy, cztery
Maria Skłodowska kochała rowery*

3) Podsumowanie

Zapytaj dzieci o wrażenia z zabawy.

K O B I E T Y i U N I W E R S Y T E T Y

Warsztat przeznaczony jest do pracy z dziećmi od lat 12.

Cele

Uczennica/uczeń:

- poznaje elementy biografii Marii Skłodowskiej-Curie i tło historyczne;
- pogłębia świadomość historyczną i genderową.

Środki dydaktyczne

komputer, projektor, głośniki, film edukacyjny o edukacji kobiet i Marii Skłodowskiej-Curie¹, flipchart, post-ity

Proponowany przebieg zajęć

1) Film

Uczennice i uczniowie oglądają film edukacyjny. Po zakończeniu filmu spytaj młodzież, co ich zaskoczyło w tym filmie, czy dowiedzieli się z niego czegoś nowego. Zapisz na flipcharcie pojawiające się odpowiedzi.

2) Mapa życia

Podziel młodzież na kilka czteroosobowych grup. W małych grupach młodzież ma za zadanie wypisać jak najwięcej faktów z życia Marii Skłodowskiej-Curie, każdy fakt na oddzielnej karteczce.

Jak już wszystkie grupy będą gotowe, zaprosz przedstawicielki/przedstawicieli grup do prezentacji na forum wypracowanych faktów. Uczennice i uczniowie przyklejają post-ity z odpowiedziami na flipcharcie tworząc tym samym mapę życia Skłodowskiej. Uzupełnij mapę o istotne fakty, które się na niej nie pojawiły.

¹ Dostępny na załączonej płycie oraz na http://praktycy.org/cala/curie_film.swf

3) Wyobraź sobie!

Poproś uczennice i uczniów, żeby sobie wyobrazili, że urodzili się kilka wieków wcześniej. Chcą studiować, ale jako kobiety nie wolno im. Czy przychodzą im do głowy pomysły, co mogliby zrobić, żeby jednak studiować, a może słyszeli o jakiś sposobach, które pozwalały kobietom zdobywać wiedzę?

Na zakończenie zaprosz uczennice i uczniów do obejrzenia filmiku *Magiczny parawan*².

S U F R A Ż Y S T K I

Warsztat przeznaczony jest do pracy z młodzieżą od lat 12.

Cele

Uczennica/uczeń:

- poznaje historię ruchów emancypacyjnych;
- pogłębia świadomość historyczną i genderową.

Środki dydaktyczne

komputery z dostępem do internetu, piosenka pt. *Sufrażystki*³, gra w sufrażystki⁴, flipchart, post-ity

Proponowany przebieg zajęć

1) Gra

Uczennice i uczniowie grają w grę o sufrażystkach.

Jak wszystkim uda się przejść planszę zadaj pytanie, czy wiedzą, kim były sufrażystki i dlaczego stukały parasolkami w dom Piłsudskiego. Zapisz pojawiające się pomysły na flipcharcie.

2) Piosenka

Puść uczniom piosenkę pt.: *Sufrażystki*. Zada pytanie jeszcze raz i wypisz wszystkie odpowiedzi na flipcharcie.

² Dostępny na załączonej płycie oraz na <http://praktycy.org/cala/parawan.swf>

³ Dostępna na załączonej płycie oraz na <http://praktycy.org/cala>

⁴ Dostępny na załączonej płycie oraz na <http://praktycy.org/cala/emancypantki.swf>

3) Research

Podziel młodzież na kilka czteroosobowych grup. W małych grupach młodzież ma za zadanie korzystając z internetu znaleźć jak najwięcej informacji o sufrażystkach i emancypantkach.

Jak już wszystkie grupy będą gotowe, zaproś przedstawicielki/przedstawicieli grup do prezentacji na forum tego, czego się dowiedzieli. Uczennice i uczniowie przyklejają post-ity z odpowiedziami na flipcharcie. Jeśli jakaś ważna informacja umknie młodzieży - uzupełnij ją.

4) Rozmowa

Poprowadź rozmowę o prawach obywatelskich. Czy dzisiaj wszyscy mogą głosować? Kto decyduje o tym, komu przyznać prawo głosu?

KRÓL JADWIGA CZYLI KOBIECE KOŃCÓWKI

Warsztat przeznaczony jest do pracy z młodzieżą od lat 12.

Cele

Uczennica/uczeń:

- pogłębia świadomość językową, historyczną i genderową,
- kształtuje język wrażliwy na płęć.

Środki dydaktyczne

piosenka pt. *Król Jadwiga*⁵, wydrukowane teksty piosenki, flipchart, post-ity

⁵ Dostępny na załączonej płycie oraz na http://www.praktycy.org/calaw_pikselach.swf

Proponowany przebieg zajęć

1) Praca w grupach

Podziel młodzież na kilka czteroosobowych grup. W małych grupach młodzież ma za zadanie wypisać na post-itach jak najwięcej nazw zawodów.

2) Praca wspólna

Następnie poproś ich o przyklejenie post-itów do flipcharta według dwóch kategorii: po jednej stronie kobiece, po drugiej męskie.

Dlaczego niektóre nazwy zostały wpisane w formie męskiej, a inne żeńskiej? Których jest więcej? Co mają ze sobą wspólnego „żeńskie zawody”?

Nazwy takie jak: sprzątaczką, pielęgniarką, opiekunką, nauczycielką – nikogo nie dziwią, natomiast polityczką, filozofką, menadżerką, prezeską – często wydają się śmieszne, dlaczego?

Wy tłumacz uczennicom i uczniom, że kobiety masowo weszły na rynek pracy około 100 lat temu.

Żeńskie końcówki najłatwiej przyjęły się w nazwach zawodów o niskim prestiżu społecznym i najmniej płatnych. Język odzwierciedla społeczne nierówności. Także nierówność płci. Jednak język się zmienia. To my tworzymy język. Dzięki nam może się zmieniać szybciej.

3) Piosenka

Puść piosenkę o Królu Jadwidze, rozdaj młodzieży teksty piosenki. Po wysłuchaniu piosenki i krótkim przestudiowaniu tekstu zadaj pytanie: o co chodzi w piosence? Dlaczego Jadwiga była Królem a nie Królową?

4) Dyskusja

Poprowadź dyskusję o języku i jego wpływie na rzeczywistość. Czy warto używać języka wrażliwego na płęć? Czy uważają, że język ma wpływ na rzeczywistość?

Kasia Regulska

II WOJNA ŚWIATOWA

Warsztat przeznaczony jest do pracy z młodzieżą od lat 14. Celem warsztatu jest ukazanie rzeczywistości wojennej z innej – niż zazwyczaj prezentowana w podręcznikach – perspektywy.

Moduł 1 - codzienność

Cele

Uczennica/uczeń:

- pogłębia świadomość historyczną;
- poznaje rzeczywistość wojenną z innej perspektywy.

Środki dydaktyczne

wiersze Anny Świrszczyńskiej, tablica/flipchart, mazaki

Proponowany przebieg zajęć

- 1) Zrób burzę mózgów pytając uczniów i uczennice o ich skojarzenia z II Wojną Światową, wszystkie skojarzenia zapisz na tablicy.
- 2) Podziel klasę na 2 grupy, każdej grupie daj jeden wiersz Anny Świrszczyńskiej. Poproś, żeby zastanowili się jaki obraz wojny ukazuje poetka. Potem niech te skojarzenia zapiszą na tablicy.
- 3) Wspólnie porównajcie dwa różne obrazy wojny: z informacji podręcznikowych oraz z wierszy poetki. Czy uważają, że obraz stworzony przez poetkę jest nieprawdziwy? Zbyt codzienny? Czy czują w związku z tym jakiś dyskomfort? Kim są bohaterowie obu wierszy?

4) Podziel uczniów i uczennice na 4-5 osobowe podgrupy: niech opowiedzą sobie nawzajem, czy w ich rodzinie była jakaś kobieta, która brała udział w wojnie, czy znają jakieś historie rodzinne na ten temat. Niech to zapiszą hasłowo, podając obok zawód wykonywany przez daną kobietę.

Np.: działała w partyzantce – zawód krawcowa / rozklejała plakaty – zawód gospodyni domowa.

5) Omów to ćwiczenie: Przybliż krótko postać Anny Świrszczyńskiej: kobiety, poetki, sanitariuszki. Zwróć uwagę na fakt bardzo silnej działalności kobiet w czasie wojny, który często jest pomijany w przekazach historycznych. Spytaj, czy uczniowie/uczennice znają jakieś nazwiska kobiet, które zasłużyły się w czasie wojny. Czy słyszały/słyszeli o grobie nieznanego żołnierza, albo sanitariuszki? Zapytaj czy działania kobiet były mniej ważne? Czy wszyscy mężczyźni rzeczywiście byli bohaterami?

Zapytaj jakie wnioski wnoszą z tej lekcji historii – niech zapiszą je na tablicy.

Materiały do zajęć

Po pijanemu¹

Po pijanemu
wlaż na barykadę pod ostrzałem.
Szedł, zataczał się,
krzyczał: Jeszcze Polska.
Trafli go
w połowie drogi.
Czterech klnąc czołgało się na brzuchu,
wlekli ciało
pod strzałem.
Powiedzieli matce:
zginął jak bohater.

¹ Anna Świrszczyńska, *Budowałam barykadę*, Czytelnik, Warszawa 1974

Budując barykadę²

Baliśmy się budując pod ostrzałem
barykadę.

Knajpiarz, kochanka jubilera, fryzjer,
wszystko tchórze.

Upadła na ziemię służąca
dźwigając kamień z bruku, baliśmy się bardzo,
wszystko tchórze –

dozorca, straganiarka, emeryt.

Upadł na ziemię aptekarz

włokąc drzwi od ubikacji,
baliśmy się jeszcze bardziej,
szmuglerka,

krawcowa, tramwajarz,

wszystko tchórze tchórze.

Upadł chłopak z poprawczaka

włokąc worek z piaskiem,

więc baliśmy się

naprawdę,

Choć nikt nas nie zmuszał,

zbudowaliśmy barykadę pod ostrzałem.

Moduł 2 - Skarbek

Cele

Uczennica/uczeń:

- poznaje postać Krystyny Skarbek.

Środki dydaktyczne

piosenka o Krystynie Skarbek³

Proponowany przebieg zajęć

1) Jeśli ten moduł robisz jako drugi, to na początku lekcji nawiąż do poprzedniej, przypomnij wspólnie wypracowane wnioski. Jeśli wykorzystujesz tylko ten moduł, zrób z uczniami/uczennicami burzę mózgów (wg. pkt.1. poprzedniego modułu).

2) Zapytaj uczniów/uczennice o to, czy potrafią wymienić postaci kobiet, które zasłużyły się w czasie II Wojny Światowej.

3) Puść piosenkę o Krystynie Skarbek.

4) Wspólnie z uczniami/uczennicami przeanalizujcie ją. Zapytaj, czy wiedzą teraz, kim była Krystyna Skarbek.

5) Podziel klasę na 4-5 grup, każda grupa dostanie fragment biografii Krystyny Skarbek. Niech zaznaczą w niej wszystkie miejsca, w których bohaterka przebywała i osoby, które poznała.

6) Podsumowanie

Omów z uczniami/uczennicami wykonane zadania. Zapytaj, czy ktoś wcześniej o niej słyszał? Zapytaj, co o niej myślą? Jaką mogła być osobą? Czy można ją potraktować jako wzór? Czy była bohaterką? Zapytaj też, kto według nich może zostać bohaterem/bohaterką?

Na koniec podkreśl w jaki sposób musiała pracować po wojnie, jak nieznaną jest przez nas.

Zapytaj uczniów/uczennice dlaczego, ich zdaniem, tak się stało?

² tamże

³ Dostępny na załączonej płycie oraz na <http://www.youtube.com/watch?v=7zdFDbM3t3E>

Joanna Tomiak

MAPA PRZODKIŃ

Warsztat może być realizowany w każdej grupy wiekowej.

Cele

Uczennica/uczeń:

- poznaje historię kobiet ze swojego najbliższego otoczenia;
- pogłębia świadomość historyczną i genderową.

Środki dydaktyczne

mapa waszego miasta naklejona na karton, najlepiej rozmiar A0; markery

Proponowany przebieg zajęć

1) Rozdaj uczennicom i uczniom do przeczytania fragment książki filozofki i pisarki Jolanty Brach-Czajny pt. *Błony umysłu*.

Zapytaj uczennice i uczniów o ich odczucia związane z tekstem. **Jak brzmiałyby ich podpisy?**

2) Zaproś uczennice i uczniów do odtworzenia kobiecej linii w drzewie genealogicznym swoich rodzin. **Jak wiele jest w nich kobiet? Jak dużo o nich wiedzają? Czy znają ich panieńskie nazwiska? Czy wiedzą co robiły w życiu?** Pozwól uczennicom i uczniom na opowiedzenie reszcie klasy o swoich przodkiniach.

3) Poproś uczniów o naniesienie imion i nazwisk swoich przodków na mapę waszego miasta. Mapa powinna być naklejona na środku kartki, tak aby poza nią był jeszcze biały margines papieru. Tam możemy umieścić kobiety, które mieszkały w innych regionach Polski. Zaznaczcie miejsca gdzie kobiety te mieszkały, pracowały lub robiły ważne dla nich rzeczy.

4) Zapytaj dzieci o wrażenia z warsztatu – **jak dużo dowiedziały się nawzajem o swoich przodkiniach? Czy często słyszą o przeszłości kobiet?** Namów uczennice i uczniów do zgłębiania tej wiedzy, przeprowadzenia wywiadów z kobietami ze swoich rodzin o ich historiach, doświadczeniach, dzieciństwie. Zachęć ich by przy najbliższym spotkaniu przyniosły zdjęcia swoich przodków – możecie je wspólnie nakleić na mapę, tak aby obok imion były również obecne ich wizerunki.

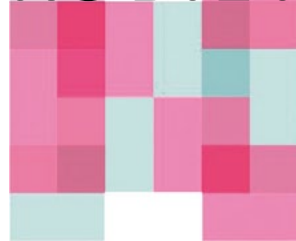
Materiały do zajęć

Zacznijmy od sprawy prezentacji. Jak przedstawić mają się kobiety, skoro są pozbawione własnych nazwisk. Te należą do mężczyzn. Kobiety mają tylko imiona. Używając męskich imion, wskazują cudze rodowody, a nie własne. Życie kobiet jest jednostkowe. Cywilizacja odcięła je od tradycji. Kobiety nie mają przeszłości, ich historia, w oczach społeczeństwa, sprowadza się do jednego życia. (...) Mogę (...) postąpić w sposób w zwykłych warunkach niemożliwy i przynajmniej wówczas, gdy piszę, porzucić męskie nazwiska, odwołać się do moich matek i skoro nasze są tylko imiona, podpisać się imionami.

Jolanta
córka Ireny
wnuczka Bronisławy
prawnuczka Ludwiki¹

¹ Jolanta Brach-Czajna, *Błony umysłu*, Sic!, Warszawa 2003

MAPA KOBIET

Warsztat przeznaczony jest do realizacji z dziećmi od lat 12.

Cele

Uczennica/uczeń:

- pogłębia świadomość historyczną i genderową;
- poznaje historię kobiet ważnych dla swojego miasta.

Środki dydaktyczne

mapa waszego miasta naklejona na karton, najlepiej rozmiar A0; markery;
przygotowane krótkie biogramy i wizerunki wybranych kobiet.

Podczas zajęć możecie posługiwać się wcześniej stworzoną mapą przodków.

Proponowany przebieg zajęć

1) Porozmawiaj z uczennicami i uczniami czy znają kobiety, które były istotne w historii waszego miasta. **Gdzie mieszkały? Gdzie pracowały? Gdzie robiły ważne dla nich rzeczy? Czy są jakieś ulice, place, miejsca upamiętniające je?** Jeśli tak, nanieście je na mapę.

2) Zapytaj uczennice i uczniów - **czy łatwo im znaleźć kobiety ważne dla ich miasta? Czy jest ich wiele? Jak dużo o nich wiedzą? A jak wielu znają mężczyzn, którzy byli ważni dla waszego miejsca? Zapytaj, skąd ich zdaniem takie różnice w znajomości historii kobiet i mężczyzn? Poprowadź dyskusję.**

3) Przygotuj biogramy i wizerunki kobiet związanych z waszym miastem. Na początek podaj je uczennicom i uczniom w formie rozsypanki – poproś o dopasowanie opisów do zdjęć. Następnie wedle wskazówek z biogramów odnajdźcie na mapie miejsca gdzie mieszkały i pracowały te kobiety. Zaznaczcie te miejsca na mapie.

4) Zastanówcie się wspólnie jakie miejsca w przestrzeni miasta kojarzą wam się z kobietami. Gdzie jest ich dużo, a gdzie mało, które miejsca są „kobiece”, a które nie. Zapytaj dzieci **czy miasto ma ich zdaniem płęć?**

5) Zapytaj dzieci **czego się nauczyły podczas zajęć, czy to czego się dowiedziały jest dla nich ważne?**

TEKSTY
PIOSENEK

KRÓL JADWIGA

Ach jaka jestem przejęta, pod szyję zapięta
Suknia, zapamiętaj te chwile mówię sobie i pamiętam
Już na zawsze w pamięci sejfach
Te wiwaty, księżęta, ja wymagam posłuszeństwa
Dwór depcze mi po piętach, wjeżdżam do mojego księstwa
Orszak koniki nozdrza wilgotne, sama jestem w karecie
Czy pięknej sławy dotknę?

Negocjacja dyplomacja
Gruszki wiśnie śliwki
Kobieta-król, prowokacja
A jednak wszyscy ucichli
Płeć przeciwna nazwie
Czasami tak się zdarza
Za nazwą męską bardzo
Kobieta się zasadza
Pełnia władzy królewskiej
Dostępna tylko królom
Królowa - bombonierka
I tu jakaś puenta

Jadwiga z Bożej łaski król Polski,
Pani i dziedziczka ziemi krakowskiej,
Sandomierskiej, sieradzkiej, łęczyckiej, Kujaw i Pomorza

Jej rodzice polskiej szlachcie obiecali kompensację
Za kobiety pobożnej na tronie akceptację,
Już dróg ani mostów szlachcice nie budują
Szczęśliwi przywilejem leniuchują

Hedvigis Dei Gracia Rex Poloniae, necnon terrarum Cracoviae,
Sandomiriae, Syradiae, Lanciciae, Cuyaviae, Pomeraniaeque
domina et heres

WANDA GERTZ

Była sobie Wanda odważna, twarda jak petarda
Czasem przebiegła, czasem rozważna
Biegała, strzelała i gdy była mała, wojną się jarała.
Nie bawiła się lalkami tylko żołnierzami,
Małymi kalibrami strzelała armatami
Lubiła decydować i ryzykować
Ale nawet w zabawie musiała się stopować
Nie mogła mieć orderów ani kolorowej czapki
Musiała być rekrutem i szorować szafki
Starszy brat tak mówił – że dziewczyny nie strzelają
Tylko innym pomagają i rany zszywają

Starszy brat mówił tak jak cały świat
Jeśli chcesz się bawić baw się właśnie tak
Rola jest jedna, nie masz wyboru
W końcu to polubisz teraz to pozoruj

Ale Wanda, odważna, twarda jak petarda
W obronie ojczyzny nie bała się mieć blizny
Męskie ubranie i męska fryzura
Koleżanki pomagały, by leżały jak ulał
Na chłopaka się zrobiła i na wojnę wyruszyła
Bo na służbę liniową chciała
A nie szyć i pracować w koszarach
Odgłosy armat krzyki żołnierzy
Błyski na niebie świst kul, nie wierzysz?
Wojna okazała się straszną zabawą
Było zimno głodno i krwawo
Ale Wanda nie żałowała, że się przebrała
Tylko się starała, bo wolności chciała
Wziąć odpowiedzialność za losy ojczyzny
Na równi z innymi walczyć o kraj dziwny
Którego nawet nie znała, ale go kochała

Jestem Kazik, kobieta do wojska
Płeć nie ta, której oczekujesz, czy się rozczarujesz?

Marzenia, marzenia były do spełnienia
Tego nie bała i się nie cofała.
Małe przekręty i dobre argumenty.
Pomogły Wandzie bardziej niż diamenty
Polonia Restituta, Virtuti Militari
Ordery, których kobietom wcześniej nie dawali
Teraz przypięte do munduru Wandy
Polki-żołnierki, walecznej petardy

Wojenko wojenko cóżeś ty za dama

Że za tobą idzie dziewczyna przebrana

MC SKŁODOWSKA

Nie była wyniosła a jednak się uniosła...
Honorem... którego nie da się ukryć...
Żadna wiedzy dążę do kolejnego odkrycia
Nie boję się poświęcać życia
Jestem chemiką, fizyczką, maniaczką, zaklinaczką
Przemykam przez nauki skręty zakręty
Nie mogę usnąć napiję się mięty
Namiętność bulgoce z chlorowodorem
Zmieszanym ze zmierzchu świtu kolorem
Maria MC w radzie ręce
W prostej sukience wciąż radu chce więcej
Uważaj na ból głowy to pierwiastki świecące
W związki się łączące

Maria Salomea w nocy spać nie może
Pierwiastki jak motyle latają jej w głowie
Protony w atomach
Prasa brukowa, instytut radowy
Romans

Izotopy, pierwiastków syropy, w probówkach
I garnuszkach bąbelki w wianuszkach
Opilki na poduszkach, dzieci w pieluszkach
Spacery na rowerach opary rad referat
Polon i sąsiedzi, świetlista cera, Maria Salomea
Bumerang spraw do załatwienia
O progi zahacza ruda uranowa, od rana na nogach
Rad rad dusza się raduje
Polon polot polon
W tłum już galopuje
Maria MC w radzie ręce
W prostej sukience wciąż radu chce więcej
Uważaj na ból głowy to pierwiastki świecące świecące
W związki się łączące
Na palcach przemyka przez wszystkie pokoje
A za nią pozostają senne nastroje

Ulica, chłód nocy, krok cichy nad ranem,
Wzrok ślizga się po twarzy
Rysy ledwo rozpoznane,
To postać z przeźroczy, przezroczyste oczy
Szukają w chłodzie nocy chemicznych rozkoszy
Wiosennych miłości zmienionych bezpowrotnie
Pierwiastków, spojrzeń, skradzionych, pochopnie,
Namiętność bulgoce z chlorowodorem
Zmieszanym ze zmierzchu świtu kolorem
Noblem po głowie dostają mędrcomie
Szelestem sukni w uchu dudni
Wzrok wnet chłodnieje krew prawie wrzeje
Chemiczny układ związek szaleje szaleje

SUFRAŻYSTKI

Te kobiety walczyły i nie chciały się poddać
Takim jak one trudno było sprostać
Nadzieja i wiara, w to, że kiedyś się uda
Pomogły im zdziałać prawdziwe cuda
Walczyły o prawo, by głosować w wyborach
Jesień i zima nie przeszkodziły im wołać
Transparenty w rękę i dusze na ramieniu
Powaliły na kolana naprawdę wielu

Więzienie, głodówka, kroplówka izolatka
Grzane kamienie, by nie zmarznąć – skandal
Ale przecierpiała to naprawdę niejedna matka
Ta nocna warta poprzedzona była walką
Determinacja schowana za woalką
Transparent zrobiony z tkaniny na sukienki
A uchodziły za grzeczne panienki

Trzymały na rękach dzieci swoich dużo
Wiedziały, że dla nich wywalczyć prawo muszą
Nie było ważniejszej od walki sprawy
Choć często się bały, skrycie płakały
Kamieniami obrzucane od najgorszych wyzywane
Siebie nawzajem pocieszały

Wiem, że zawdzięczam wam bardzo dużo
Lecz na te wspomnienia niektórzy się burzą
Mówią, że kobietom prawa były dane
Może więc dlatego zostały zapomniane

Te które przyszły pod jego okno
Te co miały gdzieś, że włosy im zmokną
Te co marszałkowi w nocy spać nie dały
Głośny rytm parasolkami wybijały
Lecz ta nocna warta była poprzedzona walką
Determinacja schowana za woalką
Transparent zrobiony z tkaniny na sukienki
A uchodziły za grzeczne panienki

Czasem tak jest, że trzeba przejść przez deszcz
Podnieść głos, wyczuć fałsz, by zrealizować plan

ZAMKNIĘTE

Pierwsza miłość i pierwsze pocałunki
Pierwsze podwórkowe znaczące porachunki
Zdjęcia z tamtych czasów, rysunek piruet
A ja chciałam mieć szacunek
Budowałam wizerunek
Powoli aż do szczytu walczyć o swój tytuł
To moja walka była, o racje dopytuj, wartości z przemytu
Odwaga z podziemia, świat się nie zmienia, przybywa szeryfów
Ja chcę walczyć o swój tytuł

Nie brak mi odwagi, nikt mnie nie zbawi
Jeśli sama nie zadbam o siebie, musisz to wiedzieć
Nie dać się zakręcić, by pozostały chęci
Zawsze będę sobą, zapach ryzyka mnie nęci
Nie brak mi odwagi, nikt mnie nie zbawi
Jeśli sama nie zadbam o siebie, musisz to wiedzieć
Nie dać się zakręcić, by pozostały chęci

Że mi nie pozwalasz? że nie jestem lala? że nie chodzę
w sukienkach?
Łapy precz ode mnie, codzienna moja męka,
To piosenka ze złości, nie ma miejsca na czułości
Łatwo przypisać komuś jakąś winę, łatwo zamknąć mnie w imię
Lepszej spraw, że mi zaszkodzisz? nie szkodzi
Zamknięte w czterech ścianach jak w więziennych bramach
Niesprawiedliwość społeczna jest tutaj obecna,
Dogania mnie na co dzień siedzi mi w głowie
Ja nie chcę być grzeczna, nierówność jest odwieczna
Taka prawda jest bolesna
Choć powietrza mi brakuje jak pod wodę nurkuję,
Wiem że strzelam samobójce i psuję wizerunek
Te ich twarze ponure - postaw mnie pod murem, możesz zagrozić
mi sznurem
Możesz zakuć mnie w kajdany
Sprawiedliwość na oczach ma opaskę, żeby uzasadnić moją niełaszkę
Moja pozycja, jej każdy aspekt
Myśl wychodzi na tułaczkę

KRYSTYNA SKARBEEK

Nie wiem czy łapiesz mnie jak ja Ci nadać tekst mój chcę
stop
Jeśli nie uda się na koniec świata lepiej zbiec, do
wykonania ważna rzecz,
Wczoraj wpadłam na trop on jest tutaj o krok stąd stop
Ty łapiesz spadochron stop włosy zrób na mokro brylantyna
pokrop stop
Ciągła kontrol o papierosa strażnika poproś kontrol stop
To jest kod
Nie uciekaj od trosk dziecku wytrzymaj nos
Jestem obok nie na odwrót zaraz będzie odlot stop
Mam spadochron od trosk trzymaj mnie daleko stop

Układ zapamiętaj, kartkę podrzyj wyrzuć nie
zatrzymuj,
nie czas na sentyment
Gdy obrócisz się na chwilę będzie tyle po
tajemnicy całej, prawdy nie zalej
Ale utrzymaj dalej w ukryciu gdy od świtu
chwil minie kilka stop
Kiedy na ręce padnie ci cień wtedy znak to
będzie, akcja rusza dalej stop

Jak na szlachetnych koniach w Polsce, zimą na
nartach w Karpatach
Teraz konspiracja i mobilizacja akcja formalnie
operacja
Taka sytuacja, że nie w blaskach jeśli los będzie
łaskaw
Jeńców uwolnię i wtaskam, stroje ukryte w paczkach,
Nie widzisz pełnego obrazka
Policzek nadstaw, falstart,
Dekonspiracja demobilizacja formalnie odprawa
Winston Churchill Londyn Kair wywiad konspira zabawa

ŻABIŃSKA

Kobieta, którą wam przedstawię nazywa się Antonina Żabińska,
Zaraz z orbit wyjdą wam oczyska, bo to
Wspaniała Polka, się buntowała, w czasie wojny pracowała,
Taki pomysł miała, rodziny żydowskie w ZOO ukrywała,
Żona męża swego Jana Żabińskiego
Na fortepianie grała aż do upadłego
Sygnały na alarm i do ucieczki w drzewo
Musiała uważać, być jak kameleon
Chciała, by dobro zwyciężyło
A zło na zawsze w glebie zgniło
Na zawsze w glebie zgniło

Jej plan był prosty, zwykły, niełatwy
Uchronić Żydów od masakry.
W getcie wciąż Żydów ubywało
Za to w ZOO ich przybywało.
Większość z nich miała lewe papiery
Nikt się nie skapnął i bez afery
Wszyscy w jej chacie długo siedzieli
Czasami w klatce lwa też siedzieć musieli

Wchodzę na neta, wpisuję Żabińska,
A to są wredne podłe ludziska
Nie ma jej w wikipedii nie ma w podręcznikach
Nikt o niej nie słyszał

Za to w mojej głowie jest po niej wspomnienie
Za to w waszych oczach są jej cienie
Słuchy po Żabińskiej chodzą uszami
Żabińską wspomnijmy, nie miejmy jej za nic!
Jej plan był prosty, zwykły i niełatwy
Uchronić Żydów od masakry
Chciała, by dobro zwyciężyło
A zło na zawsze w glebie zgniło

DAJ MI ŻYCIE

Daj mi życie
Pozwól znów oddychać czystym powietrzem
Pozwól mi marzyć dziś o rzeczach niemożliwych
I śnić chce dziś pozwól mi, czy proszę o zbyt wiele
Chcę każdą chwilą cieszyć się,
Chcę w sobie czuć nadzieję
By dalej żyć po prostu żyć

Wtedy kiedy mała byłam z policzkami jak dynia
Od rana z innymi bąblami chodziłam dwójkami
Pomiędzy bójkami, w gumę zabawami
Kolorowo świat widziałam
Inaczej nie umiałam i zaraz
Telewizor czarno-biały wcale nie był czarno-biały
Bo różne kolory w nim migotały naraz
Cudowne życie, wieczorami ptaki leciały nad dachami
Ja z mamy klipsami i obcasami
Pamiętam obrazek, moje podwórko odtąd dotąd
Z dziewczyną z sąsiedztwa może tym razem się uda
Znaleźć skarb, podwórkowe takie cuda
Jak matka boska na murze, pobite szkiełko
Puste pudełko

Wszystko wolno mi było ja mała gangsta
Marzeniem dziewczynki pracować w butik, w
Metki, cenniki, gablotki kamyków agrafkami przykuwałam
każdego typu
Karteczki do rzeczy
Od rzeczy do rzeczy
Od rzeczy
Przez telefon stacjonarny
Od rzeczy do znajomych z książeczki mamy
Sygnały wysyłały
Halo ciocia? jest pożar
Wszystko wolno mi było ja mała gangsta
Stewardesą i gangstą, pisarką malarka

Kosmetyczką i strażakiem, policjantem z lizakiem
Weekendami dorabiać ciężarówkami,
Razem z braćmi aniołami-mechanikami,
Być tarzanem supermanem, mieć laurkę dobrej matki
Depczesz mi duszę wkładając do klatki
Stereotyp jak narkotyk uzależnia od myślenia
Wąskotorowo, jednokierunkowo
Całego życia chcę, jedno ciało kilka mnie, czy to źle?

BIOGRAMY
KOBIEŃ

MARIA SKŁODOWSKA-CURIE (1867-1934)

Polska fizyczka i chemiczka.

Pierwsza w historii kobieta, która:

- dostała się na wydział fizyki i chemii francuskiej Sorbony
- uzyskała tytuł doktora fizyki
- została laureatką Nagrody Nobla

Maria Skłodowska-Curie urodziła się w Warszawie, w rodzinie nauczycielskiej, wywodzącej się z drobnej szlachty. Matkę straciła w wieku 11 lat i odtąd była wychowywana przez ojca. Gimnazjum ukończyła ze złotym medalem. Niestety w tym czasie kobiety nie miały jeszcze prawa studiować na polskich uniwersytetach. Więc Maria, ze swoją starszą siostrą, Bronisławą, zawarła umowę, że przez dwa lata będzie pracować, aby pomóc utrzymać się siostrze na studiach w Paryżu, następnie zaś to siostra będzie ją utrzymywała, gdy to ona z kolei pójdzie na studia. Podjęła więc pracę guwernantki. Zgodnie z umową, Bronisława, po ukończeniu swoich studiów, zaprosiła Marię do Paryża oferując jej pełne utrzymanie, nie była natomiast w stanie pokryć czesnego. Ostatecznie Maria zadłużyła się u rodziny i znajomych i w 1891 jako pierwsza w historii kobieta dostała się na wydział fizyki i chemii francuskiej Sorbony. Pracę naukową chciała kontynuować potem w Krakowie lub we Lwowie, ale dlatego, że była kobietą, nie pozwolono jej na to. Została więc w Paryżu.

W 1894 roku poznała swojego męża Pierre'a Curie, doktoranta na tym samym wydziale. Rok później wzięli ślub, a w podróż poślubną pojechali na rowerach. W tym samym roku Maria Skłodowska-Curie podjęła studia doktoranckie, w ramach których zajęła się radioaktywnością rudy uranowej. W trakcie badań, prowadzonych wraz z mężem, odkryła dwa pierwiastki

KRYSTYNA SKARBEEK

(1908-1952)

Pod pseudonimem Christine Granville była agentką angielskiego wywiadu w czasie II Wojny Światowej.

Jej ojciec był hrabią, matka pochodziła z rodziny bogatych, żydowskich przemysłowców. Nie była typem dziewczynki z dobrego domu – od małego uważano ją za „chłopczykę” i łobuziarę.

W wieku 22 lat ze względu na rozpad rodzinnego majątku musiała podjąć swoją pierwszą pracę u dealera Forda. Dwukrotnie wyszła za mąż. Ze swoim drugim mężem (pisarzem Jerzym Giżyckim) wyjechała do Kenii, skąd zaraz po wybuchu wojny przenieśli się do Francji. Z Francji, już bez męża, Skarbek przedostała się do Anglii. Tam, postanowiła dostać się do brytyjskiego wywiadu. Udało jej się zostać agentką w Special Operations Executive, powołanym przez samego Winstona Churchilla.

Jako agentka zasłynęła z niezwyklej odwagi i brawury a także z wielu spektakularnie przeprowadzonych akcji m.in odbijania jeńców wojennych, czy przeprowadzania alianckich oficerów przez niemieckie patrole. Również dzięki niej Winston Churchill dostał informacje o terminie planowanego przez hitlerowców napadu na ZSRR.

Po wojnie, w chwili demobilizacji dostała liczne odznaczenia, ale niską odprawę. Mimo licznych zasług i odznaczeń miała trudności z utrzymaniem się. Pracowała jako sprzedawczyni, telefonistka, kelnerka, sprzątaczką. W końcu zatrudniła się jako stewardesa na statkach pływających z Wielkiej Brytanii do Afryki Południowej. W trakcie jednego z rejsów zasztyletował ją zakochany w niej bez wzajemności steward George Muldowney. To jest wersja oficjalna jej śmierci. Istnieją jednak podejrzenia, że Krystyna Skarbek, jako agentka wywiadu brytyjskiego, stała się dla kogoś niewygodna, bo za dużo wiedziała.

Dla Iana Flemminga, pracownika brytyjskiego wywiadu i autora książek o Jamesie Bondzie, była prototypem Vesper Lynd, głównej postaci kobiecej w pierwszej z książek tej serii.

polon i rad. Odkrycia te przyniosły małżonkom – Nagrodę Nobla za badania nad promieniotwórczością. W 1906 Skłodowska została pierwszą w historii kobietą – profesorem Sorbony.

W 1911 roku dostała drugą Nagrodę Nobla, tym razem z chemii. Udało jej się też przekonać rząd francuski do wybudowania Instytutu Radowego, gdzie prowadzono badania z zakresu chemii, fizyki i medycyny.

W trakcie I Wojny Światowej była szefową wojskowej komórki, która organizowała polowe stacje prześwietleń rentgenowskich. Po wojnie nadal zarządzała Instytutem Radu, ale również jeździła po świecie pomagając zakładać medyczne instytuty leczenia chorób nowotworowych. W 1932 roku jeden z takich instytutów został założony w Warszawie. Jest to obecne Centrum Onkologii.

Zmarła na białaczkę spowodowaną prawdopodobnie długoletnią pracą z materiałami promieniotwórczymi.

ANTONINA ŻABIŃSKA (1908 – 1971)

Podczas II Wojny Światowej organizowała pomoc i ukrywała Żydów, którzy uciekli z getta.

Urodziła się w Petersburgu. Jej ojciec był inżynierem kolejnictwa, budował kolej transsyberyjską. Wcześnie straciła oboje rodziców. W latach dwudziestych przyjechała do Polski. Tu poznała swojego przyszłego męża – Jana Żabińskiego, dyrektora warszawskiego ogrodu zoologicznego. W latach 1928-1950 pomagała mu prowadzić zoo. Była prekursorką zwierzęcej psychologii. Zajmowała się młodymi, odrzuconymi przez matki zwierzętami. Opowieści o nich znalazły się w napisanych przez Żabińską kilku książkach o zwierzętach: *Borsunio, Rysice, Dżolly i ska*.

W czasie Drugiej Wojny Światowej ukrywała w zoo Żydówki i Żydów, którym udało się uciec z getta. Wraz z mężem opracowała system komunikacji pomiędzy ukrywającymi się, który miał na celu zapewnienie im bezpieczeństwa. Jej sposobem na uniknięcie podejrzeń było prowadzenie w zamieszkałej przez jej rodzinę willi na terenie ogrodu zoologicznego tzw. otwartego domu, nieustannie pełnego gości. Znajomi nazywali to miejsce „Kamienicą pod Wariacką Gwiazdą”.

W sumie w warszawskim zoo znalazło wtedy schronienie około setki Żydówek i Żydów. Wspomnienia z tamtego czasu opisała w książce *Ludzie i zwierzęta*.

W 1965 w Yad Vashem otrzymała wraz z mężem tytuł Sprawiedliwej wśród Narodów Świata.

WANDA GERTZ VEL KAZIK (1896 – 1958)

Pierwsza kobieta, która w czasie I Wojny Światowej służyła jako pełnoprawna żołnierka – w męskim przebraniu – w I Legionie Piłsudskiego.

Wanda Gertz urodziła się w Warszawie, w rodzinie z tradycjami niepodległościowymi – jej ojciec był uczestnikiem Powstania Styczniowego. Od dzieciństwa interesowała się wojną i wojskiem. Po ukończeniu gimnazjum, w 1913 roku wstąpiła do tajnego harcerstwa, gdzie była plutonową. Po wybuchu I Wojny Światowej, brała udział w ekwipowaniu Batalionu Warszawskiego. Wanda chciała walczyć na froncie, jednak obowiązywał zakaz przyjmowania kobiet do służby liniowej. W tej sytuacji Wanda postanowiła uciec się do podstępu i spróbować dostać się do wojska przebijając się za mężczyznę. Pomogła jej w tym drużynowa z harcerstwa i koleżanki. Ściąga włosy, dostała przebranie i paszport na nazwisko Kazimierz Żuchowicz. Udało jej się przejść rekrutację do Drugiej Brygady Legionów Polskich. Niestety po niedługim czasie miała, jak inni rekruci, przejść badania lekarskie. Wiedząc, że wtedy zostanie zdemaskowana, przyznała się do podstępu. Jednak udało jej się przekonać swoich zwierzchników, aby jej nie odsyłali do domu, tylko do innej jednostki wojskowej, gdzie przytknięto oko na jej pleć. Dzięki temu przesłużyła w wojsku, jako artylerzystka, ponad 6 miesięcy.

W okresie międzywojennym Wanda Gertz była komendantką II Ochotniczej Legii Kobiet. Za dowodzenie oddziałem legii, osłaniającym odwrót polskich wojsk spod Wilna, podczas wojny polsko-bolszewickiej ppor. Wanda Gertz została odznaczona Krzyżem Virtuti Militari.

W czasie II Wojny Światowej, brała udział w obronie Warszawy w 1939 roku, podjęła też pracę konspiracyjną w Służby Zwycięstwu Polsce, a następnie w Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej. Walczyła w stopniu majora.

Po wojnie wyemigrowała do Anglii. Tam, w 1958 roku zmarła na raka po długiej chorobie. Jej prochy zostały przywiezione do Polski i zostały pochowane na cmentarzu wojskowym na Powązkach.

ANNA ŚWIRSZCZYŃSKA (1909 – 1984)

Poetka, dramatopisarka, autorka prozy, audycji radiowych, scenariuszy filmów animowanych, opowieści i bajek dla dzieci.

Urodziła się w Warszawie. Jej ojciec był artystą malarzem. Sama również chciała iść na studia artystyczne, ale rodziny nie było na to stać – studiowała więc polonistykę. Studia te rozbudziły w niej chęć pisania. Zadebiutowała w 1930 roku w piśmie „Płomyk” a w 1936 roku została członkinią Związku Zawodowego Literatów Polskich. Podczas okupacji przebywała w Warszawie. Podejmowała się różnych prac dorywczych, m.in. pracowała jako kelnerka, salowa w szpitalu oraz roznosiła pieczywo. Cały czas też pisała i publikowała.

Swoje utwory wydawała w różnych pismach, wyszło też kilkanaście tomów jej poezji. Do najważniejszych zaliczany jest tom wierszy wojennych, który Świrszczyńska wydała dopiero 30 lat po wojnie: „Budowałam barykadę”. Bardzo prostym językiem opisuje w nim wojnę nie od strony bohater- skich działań, ale od strony wojennej, okrutnej codzienności. Demistyfikuje wojnę.

Jako poetka, zasłynęła również z bardzo silnego feminizmu swoich wierszy. W wydanym w 1972 roku tomie „Jestem baba” pisała o kobiecej psychice ale również o biologii kobiecego ciała, o zmysłowości, odmiennym od męskiego punkcie widzenia świata. Język jej dojrzałych wierszy był bardzo prosty, oszczędny, wręcz skąpy. Czesław Miłosz uważał ją za jedną z najwybitniejszych poetek polskich. Poświęcił jej książkę pt. *Jakiegoż to gościa mieliśmy: o Annie Świrszczyńskiej*.

JADWIGA ANDEGAWEŃSKA (1374 – 1399)

Król Polski z dynastii Andegawenów.

Jadwiga urodziła się jako najmłodsza córka króla Węgier i Polski – Ludwika Węgierskiego oraz Elżbiety Bośniaczki. Ze względu na brak męskiego potomka w rodzinie, od małego była przygotowywana do pełnienia roli króla. Posiadła umiejętność czytania, znajomość języków obcych, zamiłowanie do lektury, muzyki, sztuki i nauki.

W 1374 roku król nadał szlachcie polskiej tzw. przywilej koszycki w zamian szlachta wyraziła zgodę na objęcie tronu polskiego, po śmierci Ludwika, przez jedną z jego córek. Jadwiga została koronowana na króla Polski na Wawelu, w 1384 roku. Dwa lata później poślubiła Władysława Jagiełłę. Prowadziła działalność polityczną, miała własny dwór i kancelarię niezależną od króla, zajmowała się również działalnością kulturalną i charytatywną. Zmarła na gorączkę połogową, wkrótce po urodzeniu jedynej córki – Elżbiety Bonifacji. Po śmierci Jadwigę otoczono kultem. Została kanonizowana w 1997 roku.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

www.wstronedziewczat.org.pl

strona stowarzyszenia W stronę dziewcząt, prezentuje dużo ciekawych scenariuszy lekcji związanych z historią kobiet

www.feminoteka.pl/muzeum

Muzeum Historii Kobiet – Joanna Piotrowska i Anna Czerwińska z Fundacji Feminoteka stworzyły wirtualne muzeum na stronie internetowej. Przeczytamy tu nie tylko biogramy poszczególnych kobiet, ale znajdziemy również gotowe scenariusze lekcji dla nauczycieli/ lek.

W dziale aktualności:

Powstanie w bluzce w kwiatki – świetny film prezentujący życie codzienne kobiet w czasie Powstania Warszawskiego

herstoria.blox.pl

blog o tematyce herstorycznej prowadzony przez Annę Nowakowską-Wierzchoś gdzie informuje o wydarzeniach, opisuje książki ukazujące się na polskim rynku i komentuje artykuły prasowe.

historia_kobiet.w.interia.pl

popularny serwis przedstawiający sylwetki kobiet

